

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

УДК 811.11

А.Д. ВИСЕЛКО,
*старший викладач кафедри іноземних мов
Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*

МОТИВАЦІЙНІ ОСНОВИ ДЛЯ ВПРОВАДЖЕННЯ АНГЛОМОВНОГО ПОПЕРЕДЬОГО ПІДГОТОВЧОГО ЗАНУРЕННЯ

У статті розглядаються мотиваційні основи для впровадження попереднього підготовчого занурення, описуються методика проведення та результати анкетування студентів на предмет їх готовності до англомовного занурення та доводиться доцільність впровадження на III курсі попереднього підготовчого занурення у навчанні англійської мови для професійних цілей.

Ключові слова: попереднє підготовче занурення (ППЗ), навчання англійської мови для професійних цілей (НАМПЦ), англійська мова професійного спілкування (АМПС), мотивація.

Постановка проблеми та формування мети дослідження. У сучасних умовах, окрім якісної професійної підготовки, невід'ємним компонентом конкурентоспроможності фахівця вважається знання іноземної мови. Саме тому перед методикою викладання іноземних мов як наукою стоїть завдання пошуку оптимальних шляхів досягнення достатнього рівня володіння іноземною мовою для професійного спілкування. Одним з найоптимальніших шляхів є впровадження в навчальний процес програм іншомовного занурення.

У результаті багаторічних досліджень, експериментального та дослідного навчання нами було запропоновано таку модель впровадження англомовного занурення у навчальний процес ВНЗ та факультетів економічного профілю: *професійно орієнтований/спрямований курс навчання англійської мови для професійних цілей (перший рік навчання) → курс навчання англійської мови для професійних цілей через зміст спеціальності (другий рік навчання) → попереднє підготовче занурення (ППЗ) у курсі навчання англійської мови для професійних цілей (третій рік навчання) → повноцінне англомовне занурення у курсах немовних (фахових) дисциплін (останні два роки навчання у ВНЗ) [1].*

Оскільки основним предметом та змістом нашого дослідження є попереднє підготовче занурення, яке розглядається як перехідний курс перед впровадженням програм повноцінного занурення, основними завданнями цієї статті є:

- охарактеризувати мотиваційні основи для впровадження попереднього підготовчого занурення на III курсі;
- описати методику проведення та результати анкетування студентів на предмет їх готовності до впровадження англомовного ППЗ зокрема і програм англомовного занурення взагалі;
- довести доцільність впровадження на III курсі саме попереднього підготовчого занурення у курсі навчання англійської мови для професійних цілей.

Аналіз останніх досліджень. У зарубіжній літературі програми іншомовного занурення достатньо широко описано в працях таких вчених, як P. Calvé, J. Cummins, A. Safty, K. Clark, C.L. Walker & D.J. Tedick. Ними зроблено значний внесок у розробку цієї методики навчання іноземних мов, але всі вони не враховують українські реалії, як-то низький вихід-

ний рівень мовної підготовки випускників шкіл тощо. У вітчизняній методиці на цей час також є певні досягнення щодо дослідження програм занурення та їх адаптації до умов української вищої школи. Про це свідчать дослідження О.Б. Тарнопольського, С.П. Кожушко та З.М. Корневої [5], яких очевидно недостатньо для широкого впровадження програм занурення в практику викладання в українських вишах. Крім того, нами вперше запропоновано поняття попереднього підготовчого занурення, що і зумовлює **актуальність** цієї статті.

Виклад основного матеріалу. Наявність у студентів мотиваційної основи для впровадження попереднього підготовчого занурення у курсі англійської мови на третьому році її вивчення в економічному ВНЗ означає, що ті, хто навчаються, до кінця другого року НАМПЦ у курсі АМПС, організованим як навчання мови через зміст майбутньої спеціальності:

1) не тільки *об'єктивно* досягли рівня В2 за Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти [4] у плані володіння АМПС, але й *суб'єктивно* відчувають себе такими користувачами мови, які вже піднялися на вельми високий щабель в її опануванні, тобто не мають побоювань щодо відсутності у них достатньої мовної підготовки для вивчення якихось немовних предметів засобами цієї мови;

2) суб'єктивно позитивно ставляться до вивчення англійською мовою матеріалу фахових дисциплін і можливість вивчати такі дисципліни цією мовою викликає у них позитивну реакцію або, принаймні, не викликає негативної реакції;

3) суб'єктивно позитивно або, принаймні, не негативно ставляться до того, щоб курс АМПС на третьому році вивчення англійської мови у ВНЗ був побудований як англословна модель курсів фахових дисциплін, яка складається з цілого переліку мікрокурсів таких дисциплін, що у сукупності відображають базовий предметний зміст майбутньої спеціальності.

Зрозуміло, що питання про наявність або відсутність у студентів потрібної позитивної мотиваційної основи для впровадження програм англословного ППЗ з III курсу в економічному ВНЗ не може бути вирішено тільки на базі теоретичних міркувань. Для його вирішення потрібне, принаймні, проведення опитування студентів, а ще краще, їх анкетування, яке в усіх суто наукових працях та навіть у відповідних розділах посібників із загальної методики навчання іноземних мов розглядається як один із важливих для методичних досліджень методів збору та накопичування даних [7; 8; 10; 11]. Тому саме анкетування було обрано нами для виявлення того, чи є у студентів – майбутніх економістів мотиваційна основа для впровадження програм англословного ППЗ зокрема і програм англословного занурення взагалі.

Анкетування проводилося у Дніпропетровському університеті імені Альфреда Нобеля на початку червня 2002/2003 навчального року (тобто наприкінці цього навчального року) серед студентів II курсу економічних спеціальностей у кількості 100 осіб. Усі студенти, які брали участь в анкетуванні, пройшли протягом другого року навчання курс НАМПЦ через зміст майбутньої спеціальності, що будувався та проводився на базі підручника «*Business Projects*» – «*Ділові проекти*» [2].

Основою для проведення анкетування були також дані експериментальних досліджень О.Б. Тарнопольського та його співавторів [9; 12; 13]. У цих дослідженнях, по-перше, експериментально було доведено, що після курсу НАМПЦ через зміст майбутньої спеціальності протягом другого року навчання у ВНЗ переважна більшість студентів дійсно та об'єктивно досягала рівня В2 у володінні АМПС, тобто *об'єктивно* за своїм мовним рівнем була готова до початку роботи в програмі ППЗ у третьому році навчання. По-друге, дуже важливим для нас був той факт, що в цих дослідженнях перевірялося також *самооцінювання* студентами своєї мовної підготовки відповідно до рівня В2 – з опорою на шкалу та форму самооцінювання для цього рівня, яка була запропонована в Європейському мовному портфелі для економістів [3]. Така перевірка показала, що переважна більшість студентів досить високо оцінювала свій мовний рівень, вважаючи його таким, який повністю відповідав загальноєвропейському рівню В2. Це означало, що і з точки зору суб'єктивного самоприйняття рівень англословної підготовки тих, хто навчалися, можна було вважати достатнім для впровадження програм ППЗ.

Спираючись на ці дані, було складено анкету з восьми запитань з трьома варіантами відповіді на кожне з них: *так, ні, сумніваюсь*. Опитуваних просили підкреслити тільки один з трьох варіантів відповіді (студентам пояснювалося, що підкреслення варіанта *сумніваюсь*

означало, що вони нічого не мають проти запропонованої форми навчання, але мають сумніви щодо реальної можливості її використання або своєї здатності ефективно працювати за такою формою). Вісім запитань, які пропонувалися в анкеті, а також підсумкові дані про відповіді на них усіх опитаних студентів наведено в табл. 1:

Таблиця 1

Результати анкетування студентів з питань щодо їх суб'єктивної мотиваційної готовності до початку роботи в програмах англомовного занурення (зокрема ППЗ), починаючи з третього року навчання

№	Запитання анкети	Відповіді на запитання: кількість відповідей/%		
		Так	Ні	Сумніваюсь
1	Чи хотіли б Ви вивчати предметний зміст фахових дисциплін англійською мовою, починаючи з наступного навчального року?	78/78%	2/2%	20/20%
2	Чи вважаєте Ви себе готовими до такого вивчення у плані мовної підготовки?	75/75%	7/7%	18/18%
3	Чи вважаєте Ви себе готовими до такого вивчення у плані змістової підготовки?	62/62%	15/15%	23/23%
4	Чи вважаєте Ви себе психологічно готовими до такого вивчення?	80/80%	2/2%	18/18%
5	Чи хотіли б Ви, починаючи з наступного навчального року, вивчати предметний зміст фахових дисциплін (у дещо спрощеному вигляді) англійською мовою на заняттях з цієї мови в умовах наявності досить широкої мовної підтримки англомовного викладання та вивчення?	95/95%	1/1%	4/4%
6	Чи вважаєте Ви себе готовими до такого вивчення у плані мовної підготовки?	89/89%	4/4%	7/7%
7	Чи вважаєте Ви себе готовими до такого вивчення у плані змістової підготовки?	100/100%	0/0%	0/0%
8	Чи вважаєте Ви себе психологічно готовими до такого вивчення?	98/98%	0/0%	2/2%

На основі отриманих та наведених у табл. 1 даних можна із впевненістю стверджувати, що до кінця другого року вивчення англійської мови для професійного спілкування у ВНЗ студенти розвинули достатню мотиваційну базу для впровадження з третього року навчання англомовного занурення – перш за все ППЗ. Оскільки ці дані кардинально відмінні від даних, наведених у дослідженні З.М. Корневої [5], які свідчили про неготовність студентів – майбутніх економістів до будь-яких хоча б відносно складних форм англомовного занурення після другого року навчання, потрібно з'ясувати причину такого розходження. Ця причина, безумовно, пов'язана з впровадженням НАМПЦ через зміст спеціальності на другому році навчання у нашому випадку, чого не було у дослідженні З.М. Корневої. Цитовані дослідження О.Б. Тарнопольського та його співавторів [9; 12; 13] об'єктивно показали, що НАМПЦ через зміст спеціальності дає, як уже було сказано, настільки позитивні результати в плані навченості студентів, що це обов'язково надає їм упевненості у високому рівні своєї підготовки – як мовної, так і змістової. Ця упевненість була відображена в отриманих у цитованих дослідженнях результатах самооцінювання студентів. Саме це і призвело до психологічної готовності і здебільшого позитивної мотивованості тих, хто навчається, стосовно можливості переходу з наступного року до складнішої форми навчання мови, інтегрованою з навчанням майбутньої спеціальності – англомовного занурення.

З іншого боку, анкетування показало, що, хоча суб'єктивна (мотиваційна) готовність студентів до вивчення фахових дисциплін англійською мовою у курсах цих дисциплін була досить високою (на прояснення саме цієї готовності були спрямовані перші чотири питання анкети), її ніяк не можна було вважати абсолютною. 18% студентів сумнівалися у тому, що таке вивчення було б для них бажаним (для двох воно взагалі було небажаним), 18% сумнівалися у своїй мовній готовності до запропонованої форми навчання (7% вважали себе

неготовими) і 18% сумнівалися у своїй психологічній готовності (двоє опитуваних вважали себе повністю психологічно неготовими). Найбільше студентів або сумнівалися (23%) у своїй підготовленості в змістовому плані, або вважали себе повністю неготовими для того, щоб сприймати англійською мовою зміст фахових дисциплін у курсах цих дисциплін (15%). Останнє, мабуть, було природним, тому що суто фахові дисципліни здебільшого починають викладатися з третього року навчання і чимало студентів могли відчувати побоювання щодо того, щоб вивчати іноземною мовою ще практично незнайомий їм фаховий предметний зміст.

Усе сказане означає, що хоча опитувані здебільшого позитивно ставляться до вивчення фахових дисциплін англійською мовою в курсах таких дисциплін, починаючи з третього року навчання, мотиваційна основа в цьому плані ще не є достатньо розвинутою у абсолютної більшості студентів. Тому і початок впровадження такої найвищої форми занурення у цей період не можна розглядати як цілком бажаний з точки зору мотиваційної обґрунтованості.

Суттєво більш чітко вираженою була позитивна мотиваційна основа опитуваних для впровадження з третього навчального року програми ППЗ у курсі АМПЦ (саме на виявлення ставлення студентів до такого впровадження були зорієнтовані останні чотири питання анкети – з п'ятого по восьме). Не тільки абсолютна більшість опитуваних висловили своє бажання навчатися у цій програмі НАМПЦ, починаючи з наступного навчального року (95%), і підкреслили свою впевненість у достатності власної мовної підготовки для ефективної праці у ній (89%). Дійсно вражаючим було те, що у жодного з опитуваних не виникло сумнівів щодо власної готовності до роботи у такій програмі в плані предметного змісту навчання і тільки у двох з них були сумніви в плані власної психологічної готовності до участі в ній.

З іншого боку, в таких майже стовідсоткових позитивних відповідях на останні два запитання анкети, мабуть, немає нічого дивного. Студенти вважали, що в цьому випадку вони, безумовно, готові сприймати англійською мовою на заняттях з цієї мови фаховий предметний зміст (сьоме запитання анкети), оскільки у попередньому мовному курсі навчання через зміст спеціальності вони робили власне теж саме і, хоча ті, хто навчаються, могли очікувати певного зростання складності цього змісту в наступному мовному курсі, воно не повинно було бути великим – тим більше, що в шостому питанні йшлося про «дещо спрощений предметний зміст» (див. текст анкети). А раз це так, то навіть та дуже незначна кількість опитуваних, які сумнівалися у своєму бажанні навчатися в англійській програмі ППЗ або в достатності свого рівня мовної підготовки, не мали суттєвих підстав для сумнівів у своїй психологічній готовності до навчання у такій програмі. Тому сумніви з цього питання висловили лише дві особи.

У цілому проведене анкетування довело *слушність* (з точки зору створення у студентів потрібної мотиваційної основи) запропонованого підходу, пов'язаного з впровадженням «буферного» курсу англійської мови на заняттях з англійської мови в третій рік навчання. Під «буферністю» в цьому випадку мається на увазі проміжний характер такого курсу між курсом НАМПЦ через зміст спеціальності у другий рік навчання і програмами повного англійського занурення у курсах спеціальних дисциплін, починаючи з четвертого навчального року.

Усе викладене вище дозволяє дійти **висновку** про те, що результати проведеного анкетування доводять достатність мотиваційної основи у тих, хто навчаються, для впровадження програми ППЗ на заняттях з англійської мови протягом третього року навчання в економічному ВНЗ.

Перспективою подальших досліджень може бути створення навчально-методичного комплексу для викладання курсів базових економічних дисциплін англійською мовою для студентів третього курсу економічних напрямів підготовки в рамках попереднього підготовчого занурення.

Список використаної літератури

1. Виселко А.Д. Шляхи впровадження іншомовного занурення у навчання англійської мови для професійних цілей [Електронний ресурс] / Виселко А.Д. // Науковий блог НаУ «Острозька академія», 2012. – Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2012>

2. Ділові проекти (Business Projects). Підручник з ділової англійської мови для студентів вищих закладів освіти та факультетів економічного профілю. Книга для студента та робочий зошит / [О.Б. Тарнопольський, С.П. Кожушко, Р.О. Безугла та ін.]. – Київ: ІНКІС, 2002. – 280 с.
3. Європейський мовний портфель для економістів (проект) / укладач: Н.В. Ягельська. – К.: Ленвіт, 2004. – 56 с.
4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. українського видання С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
5. Корнева З.М. Методика навчання майбутніх економістів англійського ділового мовлення на основі технології занурення: автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02: «Теорія і методика навчання: германські мови» / З.М. Корнева. – Київ, 2006. – 21 с.
6. Методика англоязычного погружения в обучении английскому языку и специальным дисциплинам в экономических вузах. Монография / [О.Б. Тарнопольский, В.Е. Момот, С.П. Кожушко и др.]; под общ. и науч. ред. О.Б. Тарнопольского, В.Е. Момота и С.П. Кожушко – Днепропетровск: ДУЭП, 2008. – 236 с.
7. Общая методика обучения иностранным языкам в средней школе / под ред. А.А. Миролюбова, И.В. Рахманова, В.С. Цетлин. – М.: Просвещение, 1967. – 504 с.
8. Основы методики преподавания иностранных языков / Под ред. В.А. Бухбиндера, В. Штрауса. – К.: Выща школа, 1986. – 335 с.
9. Тарнопольский О.Б. Методика обучения английскому языку для делового общения / О.Б. Тарнопольский, С.П. Кожушко. – К.: Ленвит, 2004. – 192 с.
10. Теоретические основы методики обучения иностранным языкам в средней школе / под ред. А.Д. Климентенко, А.А. Миролюбова. – М.: Педагогика, 1981. – 456 с.
11. Штульман Э.А. Теоретические основы моделирования экспериментально-методического исследования в методике обучения иностранным языкам: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.02: «Методика преподавания иностранных языков» / Э.А. Штульман. – М.: 1982. – 52 с.
12. Tarnopolsky O. Teaching/Learning Business English by doing business in English: Self-assessment and emotional aspects. Part 1 / O. Tarnopolsky, S. Kozhushko, V. Zhevaga // Business Issues. – 2006. – Issue 1. – P. 11–16.
13. Tarnopolsky O. Teaching/Learning Business English by doing business in English: Self-assessment and emotional aspects. Part 2 / O. Tarnopolsky, S. Kozhushko, V. Zhevaga // Business Issues. – 2006. – Issue 2. – P. 8–11.

В статье рассматриваются мотивационные основы для внедрения предварительного подготовительного погружения, описываются методика проведения и результаты анкетирования студентов на предмет их готовности к англоязычному погружению и доказываются целесообразность внедрения на третьем курсе предварительного подготовительного погружения в курсе обучения английскому языку для профессиональных целей.

Ключевые слова: предварительное подготовительное погружение, обучение английскому языку для профессиональных целей, английский язык для профессионального общения, мотивация.

The article considers the motivational background for implementing preliminary preparatory immersion, describes the methodology and the results of questioning students concerning their readiness for English immersion and substantiates the appropriateness of implementing preliminary preparatory immersion in the third year within the course of English for Professional Purposes.

Key words: preliminary preparatory immersion, teaching English for Professional Purposes, English for Professional Communication, motivation.

Надійшло до редакції 24.10.2012.